

۴۷. ارتداد

نیز به بازگشت از اسلام به کفر و روی برگرداندن از آن تعریف کرده‌اند.^(۹)

آیه شریفه «وَلَا تُزَيُّوْا عَلٰی اَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوْا خَاسِرِيْنَ» (مائده: ۲۱) نیز بر همین معنا دلالت دارد. فقها نیز در تعریف مرتد نوشته‌اند: «مرتد» کسی است که پس از اقرار به اسلام، دوباره کافر شود.^(۱۰) تصریح به بازگشت از اسلام، ارتداد آشکار و خدشه‌ناپذیر است؛ اما فقهای اسلام موارد دیگری را نیز موجب ارتداد دانسته‌اند؛ مانند این که کسی علی‌رغم مسلمان بودن و عدم انکار حقانیت اصل دین اسلام، مقدسات و ضروریات دین را مورد تمسخر و اهانت قرار دهد و یا رسالت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را تکذیب کند و یا از سر غرض‌ورزی، به اشکال و ایجاد شبهه در حقایق مسلم دین بپردازد.^(۱۱) بنابراین، ارتداد در اصطلاح خاص دینی به معنای اعراض و روی‌گرداندن از اسلام و نفی و انکار مسلمات و ضروریات دینی است.

۴۸. استهزاء

«استهزاء» از واژه «هزو» به معنای چیزی را به شوخی و ریشخند و مسخره گرفتن است. این کار در صورتی که در مورد مقدسات و ضروریات دین صورت‌پذیرد و لازمه آن انکار ضروریات باشد، از جمله مواردی است که منجر به ارتداد از دین خواهد شد و در صورتی که این کار از کسی در خصوص پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله سر بزند، تحت عنوان «سب النبی صلی الله علیه و آله» دشنام پیامبر صلی الله علیه و آله قرار گرفته، جرم محسوب می‌گردد.

..... پی‌نوشت:

۲۰۱- فرهنگ علوم سیاسی، آقابخشی، ص ۱۷۰. فرهنگ تاریخی سیاسی ایران و خاورمیانه، علی بابائی، ج ۱، ص ۶۲ / انتفاضه، حماسه مقاومت فلسطین، جمیل کدیور، ص ۱۷.

۳- در ۱۹۲۱ م. / ۱۳۰۰ ش. قیام علیه سلطه انگلیس و گسترش صهیونیسم و در ۱۹۳۲ م. / ۱۳۱۱ ش. حرکت ضد انگلیسی و یهودی شیخ عزالدین قسام و در ۱۹۳۹ م. / ۱۳۱۸ ش. قیام حاج امین حسینی روی داد.

۴- انتفاضه آخرین راه‌هایی (روزنامه اطلاعات) ۱۵ تیر ۱۳۷۷ (ص ۸).

برای اطلاعات بیشتر در این زمینه رجوع کنید به: فلسطین، انتفاضه و انقلاب اسلامی، مرتضی شیرودی، معرفت ۵۴.

۵- ر. ک: پریدخت وحیدی، مهاجرت بین‌الملل و پیامدهای آن، سازمان برنامه و بودجه، ص ۱۳۴۴.

۶- محمد معین، فرهنگ معین، ج ۴، واژه مهاجرت.

۷- ر. ک: جورج ریترز، نظریه‌های جامعه‌شناسی دوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، فصل پنجم.

۸- رحیم‌زاده اسکویی، کندوکاوی مقدماتی در زمینه تکنولوژی، تهران، وزارت امور اقتصادی و دارایی، ص ۴.

۹- راغب اصفهانی، مفردات الفاظ القرآن، تحقیق مرغشلی، بی‌جا، دارالکتب العربی، بی‌تا، ص ۱۹۸.

۱۰- جعفر بن الحسن الحلی، شرائع الاسلام فی مسائل الحلال والحرام، با تعلیقات سید صادق شیرازی، چاپ سوم، قم، استقلال، ۱۴۱۲ ق، ج ۴، ص ۹۶۱ و محمد ابراهیم جتائی، «ارتداد از دیدگاه مذاهب اسلامی»، کیهان اندیشه، ش ۵۴، ۱۳۷۳، ص ۴۵۴۴ / ر. ک: به: محمدحسن النجفی، جواهر الکلام فی شرح شرائع الاسلام، تحقیق محمود الفرجانی، بیروت، دار احیاء التراث العربی، الطبعة السابعة، ج ۴۱، ص ۶۰.

شناسی

محمد فولادی

مهاجران براساس سلسله مراتبی از ارزش‌ها، یا هدف‌های با ارزش فرهنگی تصمیم به مهاجرت می‌گیرند.^(۷)

در تعریف «فرار مغزها» و یا مهاجرت نخبگان اتفاق نظری وجود ندارد. برخی آن را «فرار مغزها» برخی «شکار مغزها» و برخی دیگر «ربودن استعدادها» می‌نامند. مغزها و به اصطلاح نخبگان، نیروهای انسانی متخصص، کارآمد، ماهر و متفکر یک کشورند؛ مخترعان، مبتکران، اندیشمندان و سایر افرادی که برخوردار از دانش فنی هستند. فرار مغزها نیز به مهاجرت، اعم از جذب، فرار و یا اعزام و سرانجام، عدم بازگشت افراد متخصص و کارآمده از کشورهای در حال توسعه به سوی ملل و کشورهای صنعتی پیشرفته اشاره دارد.

به عبارت دیگر، فرار مغزها در واقع، فرار سرمایه‌های انسانی است؛ سرمایه‌هایی که با صرف هزینه گزاف به دست می‌آید و عبارتند از: علم، تخصص، تجربه، توان، سلامتی، قابلیت‌ها و در نهایت، انضباط که به وسیله آموزش و بهداشت در نیروی کار ذخیره می‌شود و موجب افزایش بهره‌وری آن در تولید می‌شود. بنابراین، منابع انسانی مانند دانشمندان، مهندسان، متخصصان، نیروی کار و منابع سازمانی و نهادی به عنوان سرمایه‌های انسانی تلقی می‌شوند و فرار این نیروها به آن معناست که جامعه از علم، تخصص و مهارت‌های فنی آنان محروم می‌ماند. ولی این نیروها به دلایل گوناگون، مهاجرت دایمی یا نیمه دایمی را به کشورهای دیگر ترجیح می‌دهند.^(۸)

انتفاضه، واژه‌ای عربی است که از ریشه «نَفَضَ» به معنای جنبش، لرزش، انقلاب، غبارروبی، قیام علیه رخت و رکود پیش از انقلاب و حرکت همراه با نیرو و شتاب می‌باشد. انتفاضه، نخست نامی بود برای گروهی جدا شده از سازمان فتح، ولی اینک، نامی است برای حرکت نوین مردم فلسطین. این حرکت، در دهه ۸۰ میلادی / ۶۰ شمسی در سرزمین‌های اشغالی فلسطین علیه اسرائیل آغاز گردید. انتفاضه نامی برای خیزش خودجوش، مستقل، مستمر، تهاجمی، همگانی، غیر مسلحانه، آگاهانه، معترضان و شجاعانه مردم فلسطین در مصاف با اسرائیل است.^(۱)

مردم فلسطین، به جای سلاح گرم از سنگ برای دفاع از خود و تهاجم علیه دشمن بهره می‌گیرند. از این رو، انتفاضه را «انقلاب سنگ» نیز می‌گویند. استفاده از سنگ، موجب نگرانی اسرائیل را فراهم آورده است؛ زیرا یاد آور مبارزه و پیروزی حضرت داوود علیه السلام پیامبر بزرگ بنی اسرائیل، بر جالوت است. در این مبارزه، حضرت داوود علیه السلام با استفاده از سنگ، جالوت را، که نماد باطل بود، از پای در آورد.^(۲)

در تاریخ معاصر فلسطین، وجود چهار انتفاضه در سال‌های ۱۹۲۱-۱۹۳۶، ۱۹۳۶-۱۹۴۹ و ۱۹۸۷ م. / ۱۳۰۰، ۱۳۱۱، ۱۳۱۸ و ۱۳۶۶ ش. می‌درخشد که هیچ یک به گستردگی و پایداری انتفاضه اخیر نبوده‌اند. از این رو، انتفاضه نوین مردم فلسطین را «انتفاضه بزرگ» نیز گفته‌اند. در این انتفاضه شیوه تهاجمی، مبارزه در درون مرزهای فلسطین و تأکید بر مبانی اسلامی، جایگزین شیوه تدافعی، نبرد در بیرون از مرزهای فلسطین و اندیشه غیر دینی گردیده است.^(۳)

جنبش اسلامی فلسطین، همانند انقلاب اسلامی ایران، از مساجد و اماکن دینی سرچشمه می‌گیرد و به همان جا ختم می‌شود. از این رو، دانشجویان انقلابی، حرکت‌های ضد صهیونیستی خود را از مسجد دانشگاه‌ها سامان می‌دهند. بدین سان، مساجد رونقی تازه یافته و اجتماع نمازگزاران در مساجد افزون گشته و مساجد به مرکز مخالفت‌های ضد اسرائیلی تبدیل شده‌اند. لذا، انتفاضه را «انقلاب مساجد» نیز گفته‌اند.

۴۹. فرار مغزها

برای فهم درک این مفهوم باید به شناخت مفهوم مهاجرت پرداخت. مفهوم «مهاجرت» (Immigration) رفتن و جابه‌جایی از مکانی به مکان دیگر و اقامت کردن در جای دیگر، از ابتدایی‌ترین رفتارهای بشری است. «مهاجرت» یعنی، از موطن خود به جایی دیگر نقل مکان کردن و هجرت گزیدن. کسی را که از موطن خود به جای دیگر نقل مکان کند، «مهاجر» گویند.^(۵) در تعریفی دیگر، آمده است: «مهاجرت عبارت است از: تغییر دایمی و نیمه دایمی مسکن بدون هیچ محدودیتی در مورد فاصله حرکت و ماهیت اختیاری و اجباری مهاجرت، همچنین بدون هیچ‌گونه تمایزی بین مهاجرت داخلی و خارجی.»^(۶) در جامعه‌شناسی نیز از مهاجرت تعریف خاصی ارائه شده است: مهاجرت حرکتی نسبتاً جمعی و